

Spanningen in de gereformeerde wereld

'Walgelijk, walgelijk, driedubbel walgelijk', oordeelt voorjaar 1924 VU-theoloog prof. V. Hepp in het weekblad De Reformatie nadat hij de tekst heeft gelezen van het op initiatief van het dispuut I.V.M.B.O. door VU-studenten in de Amsterdamse stadsschouwburg opgevoerde toneelstuk 'Saul en David'. Want David wordt in dit stuk naar zijn indruk 'afgebeeld als een van jongeman af zinnelijk schepsel'.

'Stom verbaasd' is de Amsterdamse predikant dr. J. G. Geelkerken (oud-lid van I.V.M.B.O.) over dit oordeel van prof. Hepp. Hij 'kan z'n ooren bijna niet gelooven', laat hij in zijn Overtoomsche Kerkbode weten. Lezing van het stuk had dr. Geelkerken 'niet alleen kunstgenot, maar zelfs stichting' gegeven.

Storm

De storm rond 'Saul en David', die in die dagen in gereformeerd Nederland opsteekt, en die pas weer luwt, nadat de VU-leiding haar leedwezen over de toneelvoorstelling heeft uitgesproken en de studenten vermaand heeft 'rekening te houden met de gereformeerde zede', is slechts een van de vele uitingen van toenemende spanningen in de gereformeerde wereld in die periode.

In dezelfde weken dient een later in de gereformeerde kerkgeschiedenis befaamd geworden 'broeder Marinus' een bezwaarschrift

in tegen dr. Geelkerken omdat hij deze in een preek tijdens de middagdienst heeft menen te horen zeggen dat het verhaal in Genesis 3 (over de slang in het paradijs) als 'een beeld' moest worden beschouwd. Het bezwaarschrift zal binnen twee jaar tot schorsing van dr. Geelkerken en kerkscheuring leiden. Eerst op 21 september 1967 besloot de gereformeerde synode de uitspraak van 1926 weer in te trekken als geldende leeruitspraak.

Proefschrift

Hoe ziet deze geschiedenis er uit in de ogen van een socioloog? Op vrijdag 25 augustus promoveerde aan de Vrije Universiteit dr. D. Th. Kuiper (33 jaar, wetenschappelijk medewerker aan de VU, vice-voorzitter van de anti-revolutionaire partij) op een 665 pagina's tellende studie, die tot titel kreeg 'De VOORMANNEN, een sociaal-wetenschappelijke studie over ideologie, conflict en kerngroepvorming binnen de gereformeerde wereld in Nederland tussen 1820 en 1930'. (Uitgegeven bij Boom, Meppel, en Kok, Kampen, prijs f 49,-) In deze studie, waaraan hij tien jaar geleden begon, tracht hij de spanningsverschijnselen te verklaren, waarvan het conflict rond dr. Geelkerken het hoogtepunt vormde 'met name voorzover deze zich manifesteerde in de "elite" of topgroep van het gereformeerde sociale systeem'. Als een van de momenten,

die hem prikkelden tot deze studie herinnert dr. Kuiper zich het zien van een oude ledenlijst van het (meest 'sjeke') studentendispuut I.V.M.B.O. Bij het zien van al die namen, viel het hem op dat zoveel zonen van vooraanstaande gereformeerden later de gereformeerde wereld hadden verlaten. (De ledenlijst is als bijlage aan de dissertatie toegevoegd). Dat deed z'n belangstelling uitgaan met name naar wat zich afgespeeld heeft in wat hij aanduidt als 'de kerngroep'.

Dr. Kuiper tot VU-magazine: 'Ik gebruik consequent het woord kerngroep in plaats van het belaste woord 'elite'. Dat woord wekt misverstanden. Er zijn er veel, die er onder verstaan: de 'bloem', de 'geselecteerde figuren', hen, die de dragers van de waarden zijn. Daar heb ik als socioloog geen moer aan. Als socioloog denk ik, om het nu maar even heel eng te zeggen, in posities. Wie waren het, die de posities bekleedden? In onze democratische tijd is elite als zodanig een verwerpelijke zaak. Ik zou ontzettend veel mensen tegen me in 't harnas gejaagd hebben door dat woordgebruik. Ik wil dat zoveel mogelijk mensen vinden dat ik gelijk heb, bij 't beschrijven van een en ander. En dan moet ik niet hebben dat iemand in kerkbladen gaat schrijven: maar d'r was helemaal geen gereformeerde elite, of zo.'

VU-magazine: Er behoorde geen gereformeerde elite te bestaan volgens 't gereformeerde denken.

Kuiper: 'Dat was 'n verdrongen zaak. Om het boek toch 'n aardige titel mee te geven boven de saaie ondertitel, noemde ik het 'De voormannen'.

Gesprek

Op de komende pagina's treft u aan wat dr. Kuiper VU-magazine vertelde over zijn boek. Voor 'n niet-socioloog is veel in z'n boek moeilijk leesbaar. Dr. Kuiper erkent: 'Het is vrij moeilijk om wat ik sociologisch wil beweren, over te krijgen.' Maar wie 'n beetje geïnteresseerd is in de geschiedenis van de gereformeerde wereld, vindt in het boek een kostelijke hoeveelheid gegevens.

Het meest leesbaar vond VU-magazine het hoofdstuk, waarin hij de geschiedenis van de gereformeerde kerken in de periode 1916-1927 beschrijft (kwesties-Netelenbos en Geelkerken), bij Kuipers weten: 'de eerste meer samenhangende publikatie over die periode'. 'Maar dat is dan ook helemaal geen sociologie meer,' geeft hij toe. In z'n voorwoord hoopt hij: 'Mogelijk wagen ook historici zich in de toekomst aan deze periode.'

„HET CHRISTELIJK STUDENTENTONEELGEZELSCHAP”

SAUL EN DAVID

TEURSPEL IN VIER BEDRIJVEN (VIJF TAFRELEN) DOOR IS. QUERIDO

Décors naar ontwerpen van den Regisseur — Regie en enscenering van Louis Seaborn — Costumes van A. Seraf & Zoon — Kapwerk van Baptist Dietrich

PERSONEN.

Saul, koning der Joden	S. J. P. Dercksen
Ahinoam, zijn vrouw	Cato Philippus
Michal { Sauls dochters	Betsy Vertregt
Herab {	Nini Bodenhausen
Jonathan, de kroonprins; vriend van David	Mr. W. Balkhuys Rooseboom
David, Veldheer; echtgenoot van Michal	G. A. van Es
Samuel, richter	P. van der Vloed
Bethlehemiet, akkerbouwer	L. Oranje
Efraim, priester	Th. Meyer
Abichael, Tweede vrouw van David	Ris Schuil
Abjathar, zoon van Achimelech, den vermoorden Hoogepriester	K. W. Dercksen
Elisab { Broeders van David,	P. Warmenhoven
Abinadab { ook krijgers bij zijn bent	W. A. Schouten
Samma {	R. J. Mulder
Wichelaarster van Endor	Aly Thierry
Een heidensch meisje, adepte van de wichelaarster	Leenja Pos

Ahaz { Bevelhebbers van Koning Saul	H. Burger
Amasa {	J. C. Jonkers
Een Amalekiet	N. J. G. Sikkel
Een Hebreuwer, vluchteling	Th. Meyer
Wapendragers van Saul	H. Burger
Een koetswuiwer	D. Warnink
Een boodschapper	W. A. Schouten
Hovelingen	Betsy Vertregt, Nini Bodenhausen, Cato Philippus, Aly Thierry, Ris Schuil, Leenja Pos, Annie Bertram, Julie Schijffelen, Frieda Schijffelen, Ans Heerema, Jet van Eijk, Annie Pos en Marie Dourwa
Voorvrouwen uit het volk	
Dinastmaagden en Schenkesters	
Ambalieden, Hovelingen	
Mannen uit het volk	J. C. Jonkers, N. J. G. Sikkel, H. Burger, M. van Muirwinkel, A. van Leyenhorst, D. Warnink, B. ter Linden, en M. Hinloopen
Krijgers, Knechten, Wapendragers	
Slaven en Boodschappers	

Het eerste bedrijf speelt te Gibea aan 't hof van Koning Saul (1e tafreel).
Het tweede bedrijf, eenige jaren later, ten huize van David en Michal (2e tafreel).
Het derde bedrijf, jaren later, in de grot van Engedi, op een hooggebergte (3e tafreel).
Het vierde bedrijf, te Endor, 's nachts, in het hol van een wichelaarster, vlak voor Sauls dood (4e tafreel) en den volgende dag in de woning van David en Abichael te Ziklag (5e tafreel).

De entre-acte muziek staat onder leiding van Jacques du Mosch — Het strikje in den foyer onder K. sur Mullen
DE OPBRENGST IS TEN BATE VAN «DE NEDERLANDSCHE MAATSCHAPPIJ VOOR BUITENVERBLIJVEN
TEN BEHOEVE VAN JONGEMANNEN EN JONGENS.

PAUZE NA HET TWEEDE BEDRIJF